

راهنمای استفاده از نرم افزار زوترو

(ZOTERO, 5.0)

تهیه کنندگان:

فرزانه محمدی^۱، منصوره طبّاخان^۲

پاییز ۱۳۹۷

¹ Farzanehmohammadi83@of.iut.ac.ir

² infotech@cc.iut.ac.ir

فهرست مطالب:

- معرفی زوترو
- مزایای نرم افزار زوترو
- نیازمندی های سخت افزاری و نرم افزاری لازم برای استفاده از نرم افزار زوترو
- راه اندازی و آشنایی با زوترو
- ایجاد و سامان دهی کتابخانه زوترو
- ایجاد و سامان دهی صفحه شخصی و گروه پژوهشی در زوترو
- ارجاع دهی به منابع در محیط واژه پرداز "ورد"

معرفی زوترو

امروزه سهولت دسترسی به منابع، وجود ابزارهای قدرتمند جستجو، کم حجم بودن، بهینه سازی زمان پژوهش و... باعث رشد روزافزون استفاده از منابع الکترونیک شده است. بنابراین لازم است هر پژوهشگر یک ابزار توانمند برای مدیریت منابع علمی الکترونیکی در اختیار داشته باشد و به وسیله آن منابع مورد نیاز را سازماندهی کند. دانشگاه George Mason با حمایت موسسه MCHM با طراحی و پیاده سازی نرم افزار زوترو، ابزار قدرتمند و بسیار خوبی را برای مدیریت اطلاعات و منابع علمی پدید آوردند. برنامه زوترو در سال های ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸، در فهرست بهترین نرم افزارهای مجانی PC Magazine قرار گرفته است [۱] زوترو برای ذخیره، مدیریت و ارجاع منابع کتابشناختی مانند کتابها و مقالات طراحی شده است. زوترو برای هر یک از این منابع یک مدخل، ایجاد می کند.

مزایای نرم افزار زوترو:

- ✓ رایگان است؛
- ✓ امکان دریافت، جستجو و نمایه سازی کامل متن مقاله؛
- ✓ با نرم افزار "ورد"^۳، همخوانی دارد؛
- ✓ مشخص کردن کلید واژه، همراه کردن پیوست، گذاشتن یادداشت شخصی برای هر مدخل امکان پذیر است؛
- ✓ به عنوان یک افزونه روی نرم افزار مرورگر اینترنتی فایرفاکس^۴، گوگل کروم^۵، سافاری^۶ نصب می شود؛
- ✓ با پایگاه های اینترنتی مانند آمازون، ویکی پدیا، یوتیوب و ... و همچنین پایگاه های اطلاعاتی علمی مختلف از قبیل اسکوپوس^۷، "پابمد"^۸، ای اس ای^۹، گوگل اسکولار^{۱۰} و ... همخوانی داشته و می تواند اطلاعات موجود در این سایتها را به صورت مدخل های مرجع شناسی استخراج کند؛

³ word

⁴ Firefox

⁵ Google Chrome

⁶ safari

⁷ Scopus

⁸ Pubmed

⁹ ISI Web of knowledge

¹⁰ Google Scholar

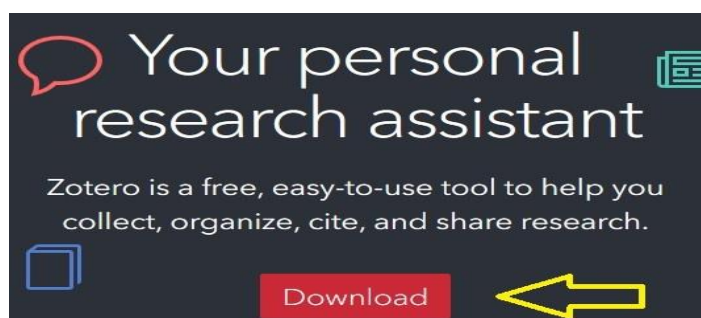
- ✓ قابلیت استخراج و جمع‌آوری منابع از وب سایت‌های نشریات علمی مانند ای‌تریپل‌ای^{۱۱} اشپرینگر^{۱۲}، الزویر^{۱۳}، و ... را دارد؛
- ✓ امکان انتقال اطلاعات بین این نرم‌افزار با نرم‌افزارهای اندنوت، مندلی و ... وجود دارد؛
- ✓ فایل‌های ضمیمه شده (پی‌دی‌اف، عکس) را در هر جستجو به طور خودکار به کتابخانه اضافه می‌نماید.

نیازمندی‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری برای استفاده از نرم‌افزار زوترو:

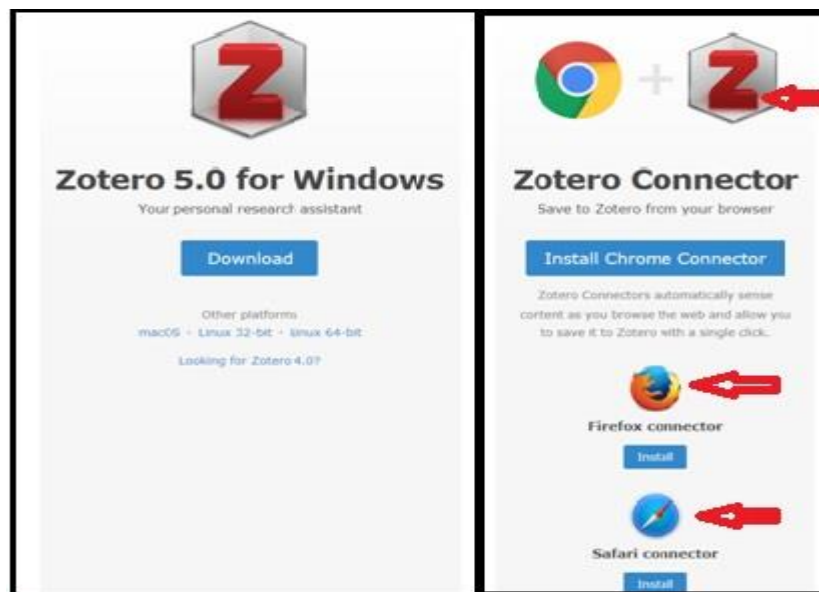
- ✓ ویندوز ایکس‌پی (XP) میکروسافت یا نسخه‌های بعدی؛
- ✓ مرورگر وب فایرفاکس، گوگل کروم و سافاری؛
- ✓ برنامه زوترو ۵.

راه اندازی و آشنایی با زوترو:

برای استفاده از زوترو، به وب‌سایت رسمی (www.zotero.org) مراجعه و گزینه Download را انتخاب نمایید.

پس از انتخاب گزینه Download، صفحه زیر نمایش داده می‌شود.

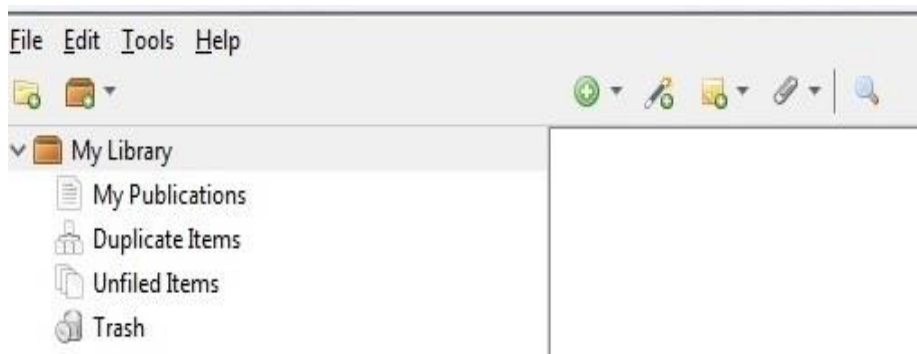
¹¹ IEEE

¹² Springer

¹³ Elsevier

ستون سمت راست برای اضافه کردن زبانه زوترو به مرورگر گوگل کروم، فایرفاکس، سافاری و ستون سمت چپ، جهت دریافت نسخه ۵ زوترو می‌باشد. برای استفاده کامل از نرم افزار، هم برنامه زوترو و هم افزونه اضافی برای مرورگر دلخواه خود دریافت و نصب گردد.

بعد از دریافت و نصب این نرم‌افزار، به راحتی امکان استفاده از آن وجود دارد. با اجرای برنامه زوترو، کتابخانه‌ای ایجاد می‌شود که اطلاعات مدارک مختلف شامل مقالات، کتب، عکس، نقشه، صفحات وب به آن اضافه می‌گردد. یکی از مهم‌ترین امکانات کتابخانه زوترو، موتور جستجوی قوی آن است. تمامی اطلاعات که به کتابخانه اضافه شده را نمایه می‌کند. کتابخانه زوترو از یک قاب، یک نوار ابزار و چند گزینه جانبی تشکیل شده است که در قسمت‌های بعدی توضیح داده خواهد شد.

قاب زوترو:

قاب یا محیط کار اصلی زوترو، اصلی‌ترین بخش نرم‌افزار است که از سه بخش تشکیل شده است: بخش میانی شامل اطلاعات منابع علمی موجود در کتابخانه، بخش سمت راست اطلاعات تفصیلی رکوردهای انتخاب شده و بخش سمت چپ نیز گروه‌ها و دسته‌بندی موجود را نشان می‌دهد.

ایجاد و سامان‌دهی کتابخانه زوترو

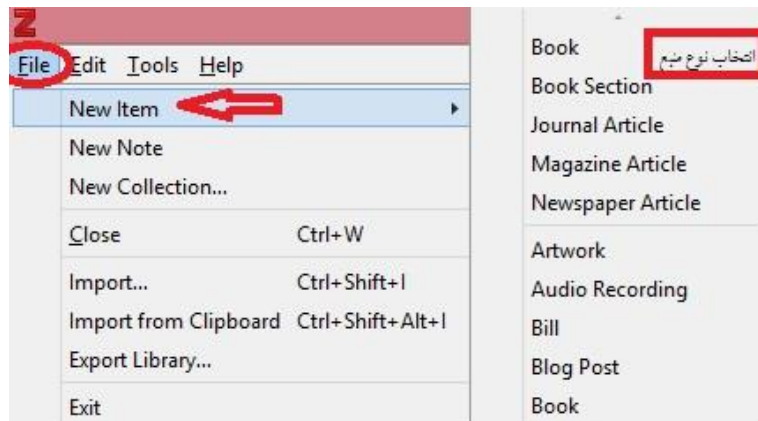
برای وارد کردن اطلاعات در این نرم‌افزار چندین روش وجود دارد:

۱. ورود اطلاعات به صورت دستی؛
۲. ثبت رکورد به طور خودکار از صفحات وب یا ورود اطلاعات از زبانه‌های اضافه شده در مرورگرهای ذکر شده؛
۳. ورود اطلاعات از طریق جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و انتقال آن به نرم‌افزار؛
۴. ثبت منابع از اندنوت و برنامه‌های مشابه؛

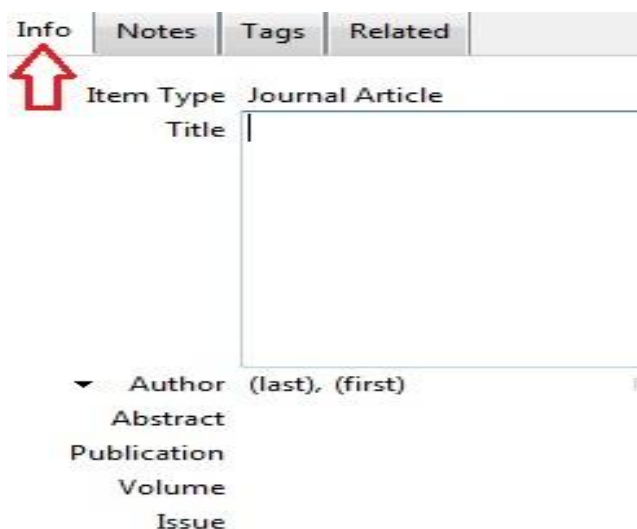
- ورود اطلاعات به صورت دستی

برای وارد کردن اطلاعات به صورت دستی، دو راه وجود دارد:

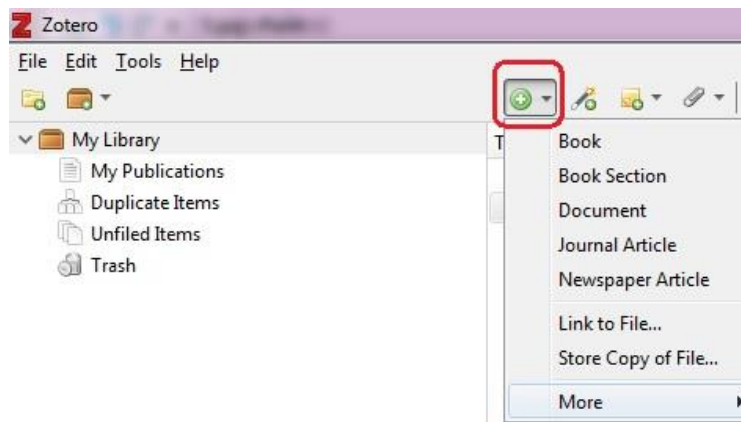
الف) از منوی File گزینه New Item را انتخاب کرده، سپس نوع منبع (کتاب، مقاله، عکس و...) مورد نظر را انتخاب نمایید.

در صفحه جدیدی که باز می‌شود در ستون سمت راست منوی Info را انتخاب و اطلاعات و فیلدهای مورد نیاز را تکمیل نمایید (الزامی به تکمیل شدن تمام فیلدها نمی‌باشد)، داده‌ها به طور خودکار ذخیره می‌شوند.

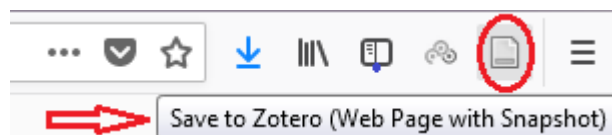

ب) با کلیک روی گزینه ، نوع منبع مورد نظر را انتخاب و مانند آنچه در قسمت قبل گفته شد در قسمت Info، اطلاعات را تکمیل نمایید.

- ورودی اطلاعات از زبان‌های اضافه شده در مرورگرهای مختلف

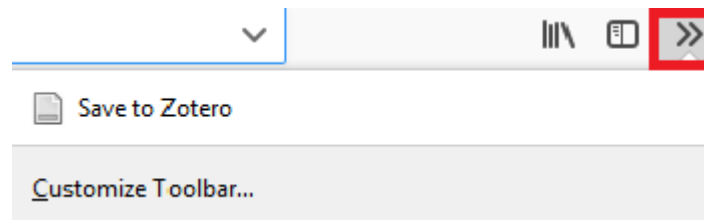
اگر برنامه زوترو را به عنوان یک زبان برای هر کدام از مرورگرها نصب کرده باشید، علامت مخصوص زوترو در گوشه سمت راست منوی آدرس ظاهر می‌گردد و یا با کلیک راست کردن روی هر صفحه از اینترنت گزینه save as zotero فعال می‌گردد.

یا

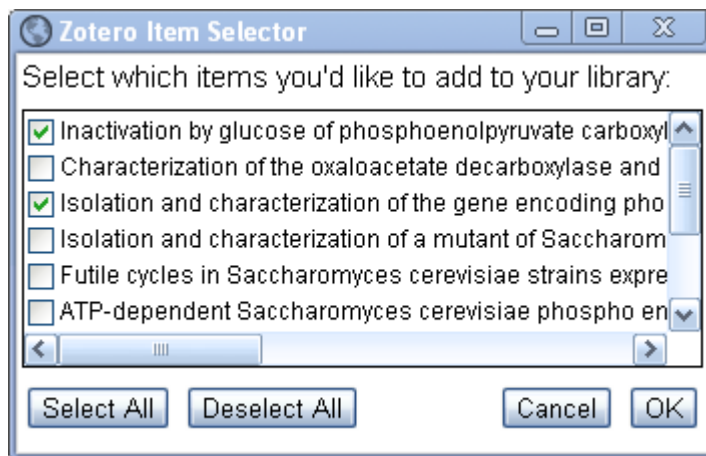

یا

هر زمان که دکمه Save Zetero را انتخاب کنید، تمام اطلاعات کتابشناختی مدارک مورد جستجو، در کتابخانه زوترو ذخیره خواهد شد. نماد Save Zotero براساس نوع آیتم به شکل , , (کتاب، مقاله، فایل پی دی اف) در صفحه تغییر خواهد کرد.

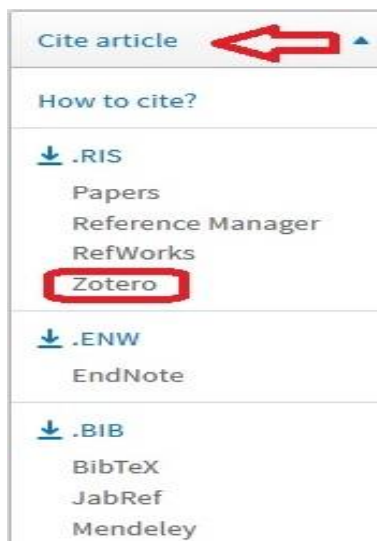
در برخی از صفحات وب که نتایج جستجو، حاوی چندین مورد (مقاله، کتاب، فایل پی‌دی‌اف) هستند، نماد پوشه نشان داده می‌شود. با انتخاب این آیکون، یک پنجره باز می‌شود که می‌توان رکوردهای مورد نظر را انتخاب و در زوترو ذخیره کنید.

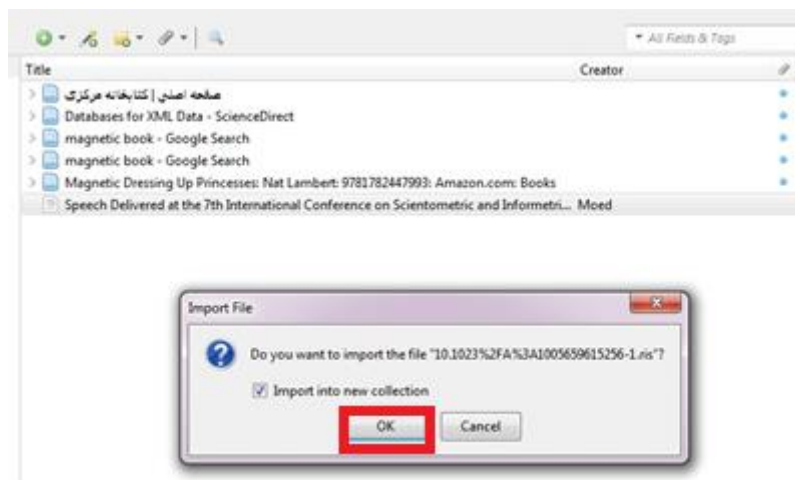
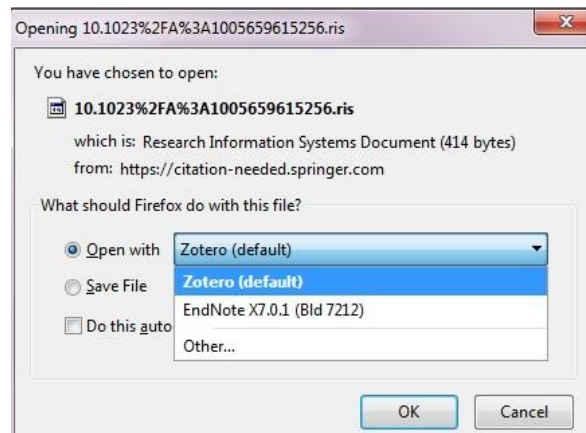

- ورود اطلاعات از طریق جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و انتقال آن به نرم‌افزار

در پایگاه‌های اطلاعاتی که با برنامه زوترو سازگار است، امکان ارسال اطلاعات از آن پایگاه‌ها به کتابخانه شما در برنامه زوترو وجود دارد. برای استفاده از این امکان، بعد از جستجو موضوع مورد نظر در هر پایگاه‌های اطلاعاتی گزینه‌هایی مانند `download`، `cite article`، `citation export`، `citation` را انتخاب کرده و منبع مورد نظر را به کتابخانه زوتروی خود اضافه نمایید.

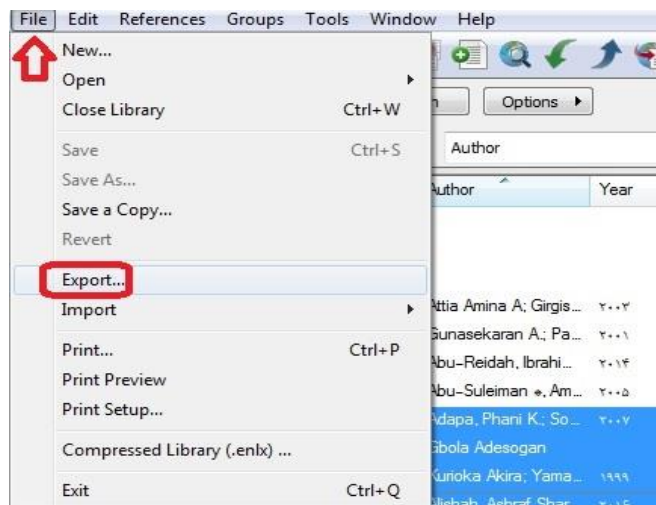
در تصاویر زیر، مراحل انتقال اطلاعات از پایگاه اشپرینگر مشاهده می‌شود. با انتخاب گزینه `Cite article`، امکان ارسال مدارک به نرم‌افزارهای مختلف مشاهده می‌شود که با انتخاب گزینه `Zotero` اطلاعات رکورد مورد نظر به کتابخانه شما فراهم می‌شود.

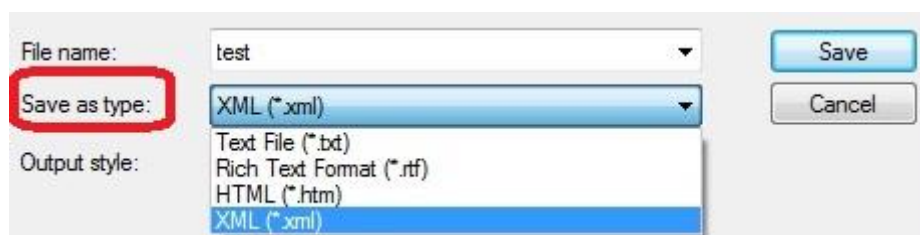

- ثبت منابع از اندنوت و برنامه‌های مشابه

مرحله اول: پس از انتخاب رکوردهای مورد نظر در برنامه اندنوت، از منوی File روی گزینه export کلیک کرده و با انتخاب نام فایل، اطلاعات مورد نیاز را در محل مناسبی ذخیره کنید.

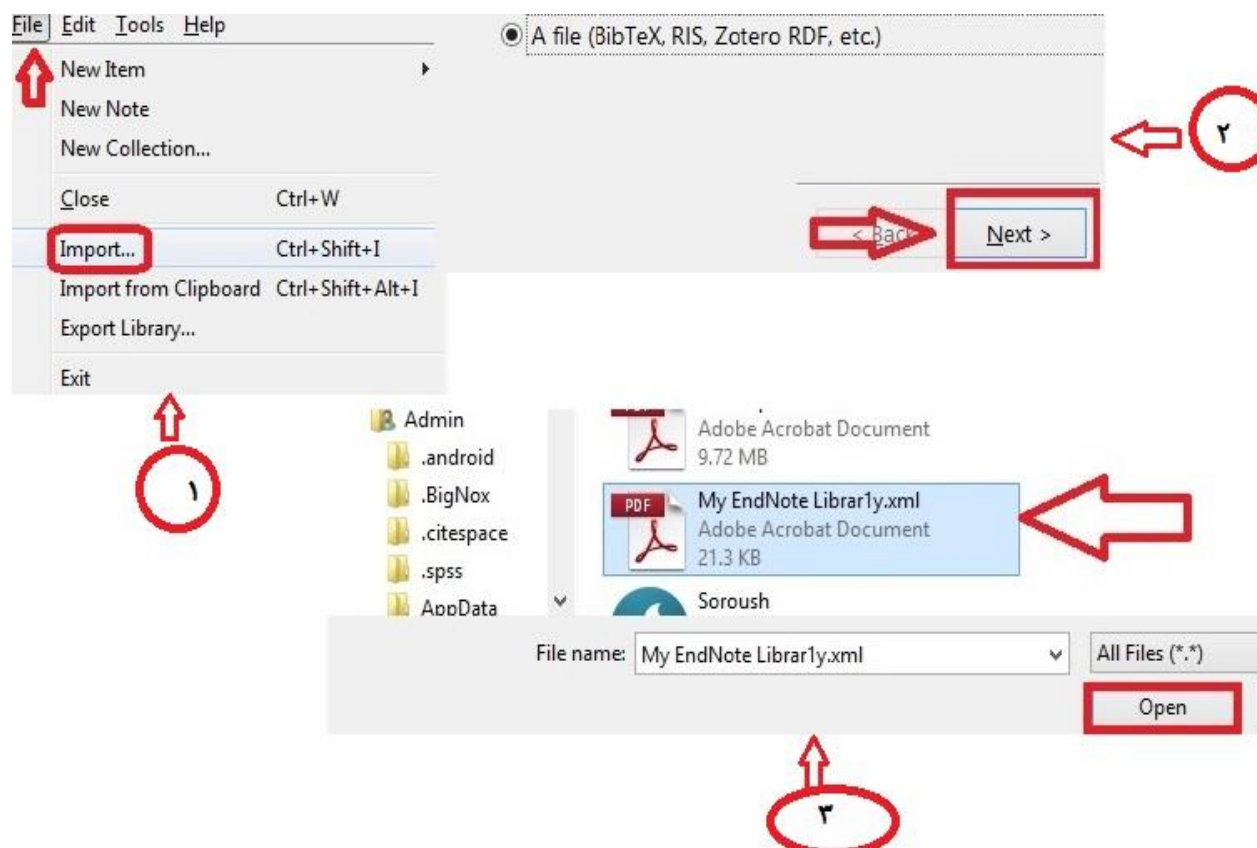

توجه داشته باشید که در قسمت Save as type، گزینه XML را انتخاب نمایید.

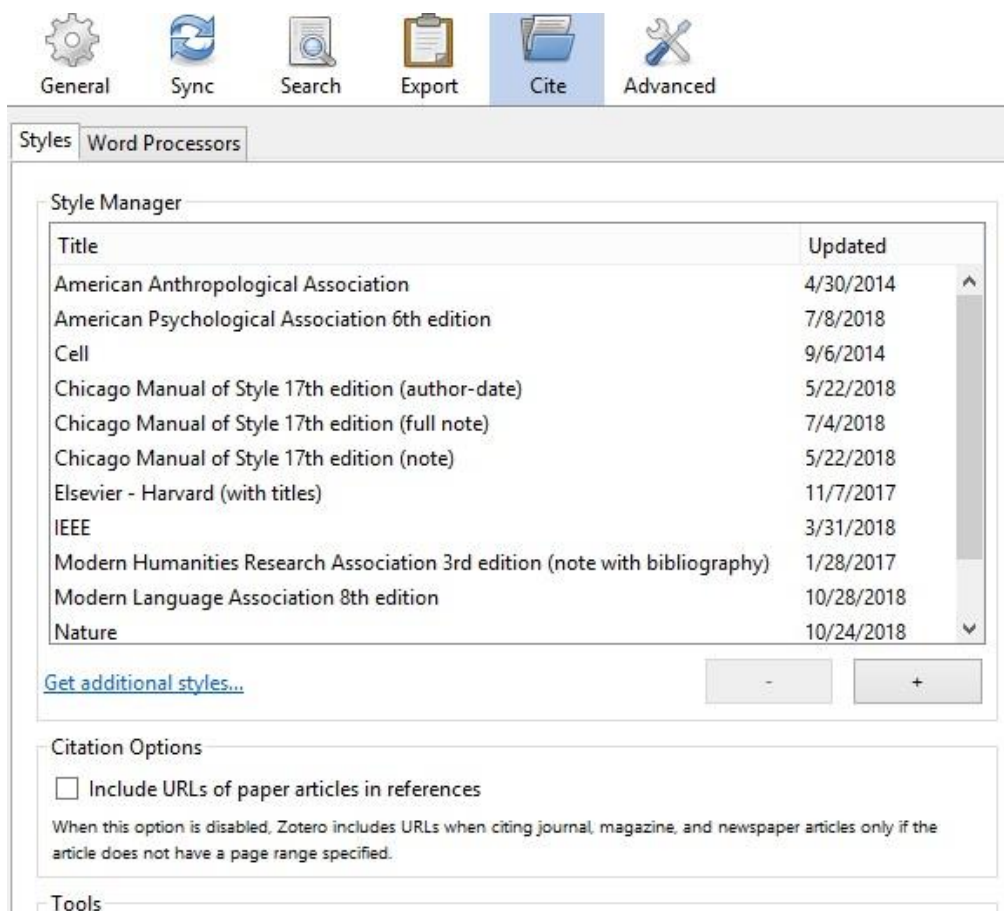
مرحله دوم: در برنامه زوترو، از منوی File، گزینه Import را انتخاب و فایلی که قبلا از طریق اندنوت ذخیره کرده‌اید را به کتابخانه زوترو اضافه نمایید.

همچنین در منوی File می‌توان با انتخاب گزینه import و export امکان هرگونه انتقال منابع بین برنامه‌های مدیریت منابع اطلاعات علمی (اندنوت، مندلی و...) و همچنین امکان اضافه کردن یک منبع، یادداشت گذاری و ... را فراهم کرد.

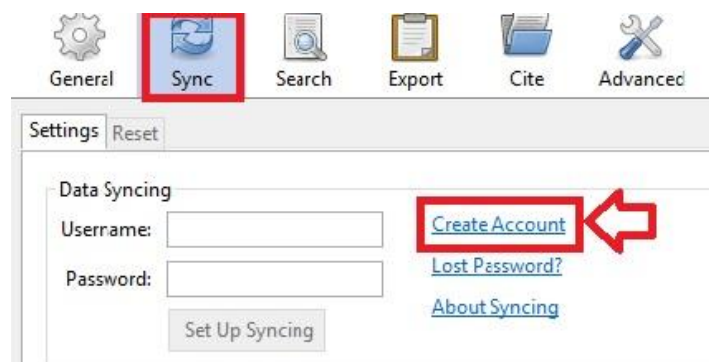

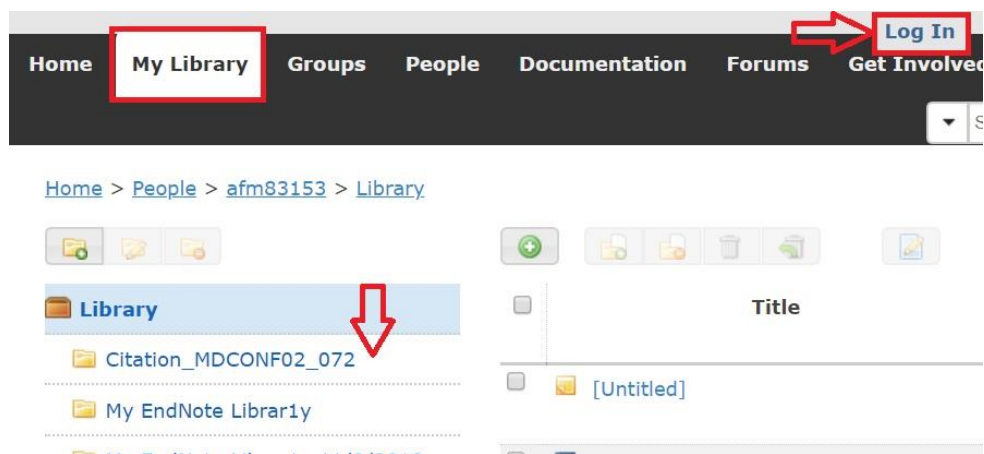
نگاهی کوتاه به منوها و گزینه‌های مهم در برنامه زوترو

در منوی Edit کاربردی‌ترین گزینه Preferences می‌باشد بعد از کلیک روی این گزینه شکل زیر نشان داده می‌شود:

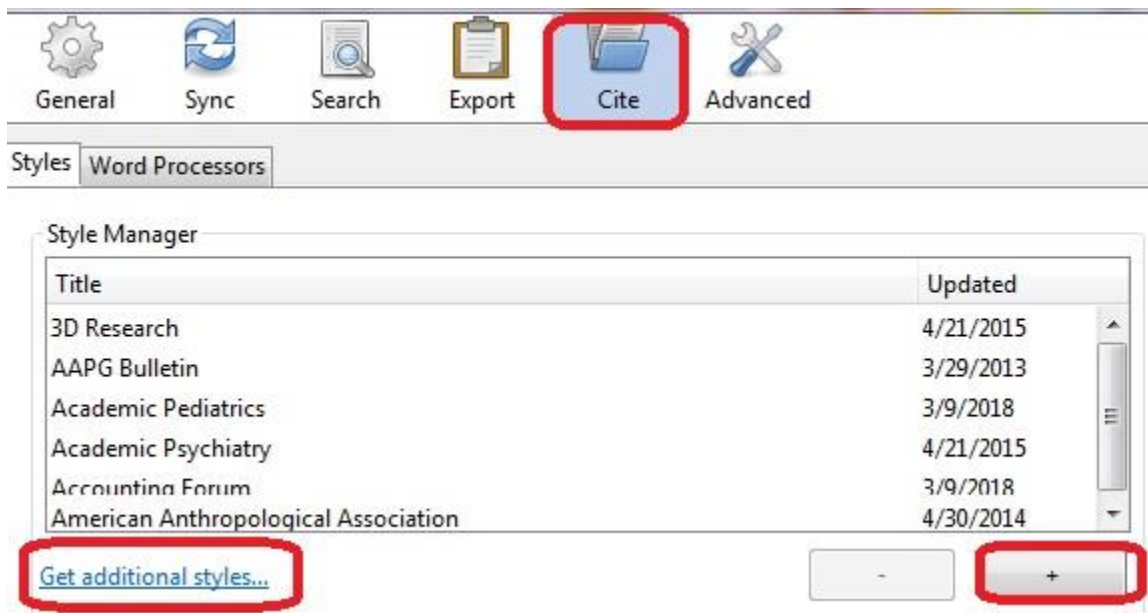

در قسمت General تنظیمات برنامه انجام می‌شود. در قسمت sync همگام‌سازی اطلاعات انجام می‌شود. اگر محقق از چند رایانه به کتابخانه خود دسترسی داشته باشد، در این صورت ضرورت دارد کتابخانه خود را در هر یک از دستگاه‌ها با نسخه اصلی به روزرسانی کند. همگام‌سازی اطلاعات با انتخاب گزینه Sync و ثبت نام در سایت زوترو امکان‌پذیر است. با استفاده از این سرویس، کاربر امکان به روزرسانی فایل‌های ذخیره شده را داشته و همچنین ذخیره فایل پشتیبان از کتابخانه خود در اینترنت را نیز دارد (با ایجاد یک فضای ابری در محیط اینترنت می‌توان به صورت آنلاین به کتابخانه زوتروی خود دسترسی داشته باشید). قابل ذکر است در مورد فایل‌های پیوست شده همگام‌سازی به صورت خودکار انجام نمی‌گیرد.

در قسمت Cite، سبک منابع (Style) را می‌توان انتخاب کرد.

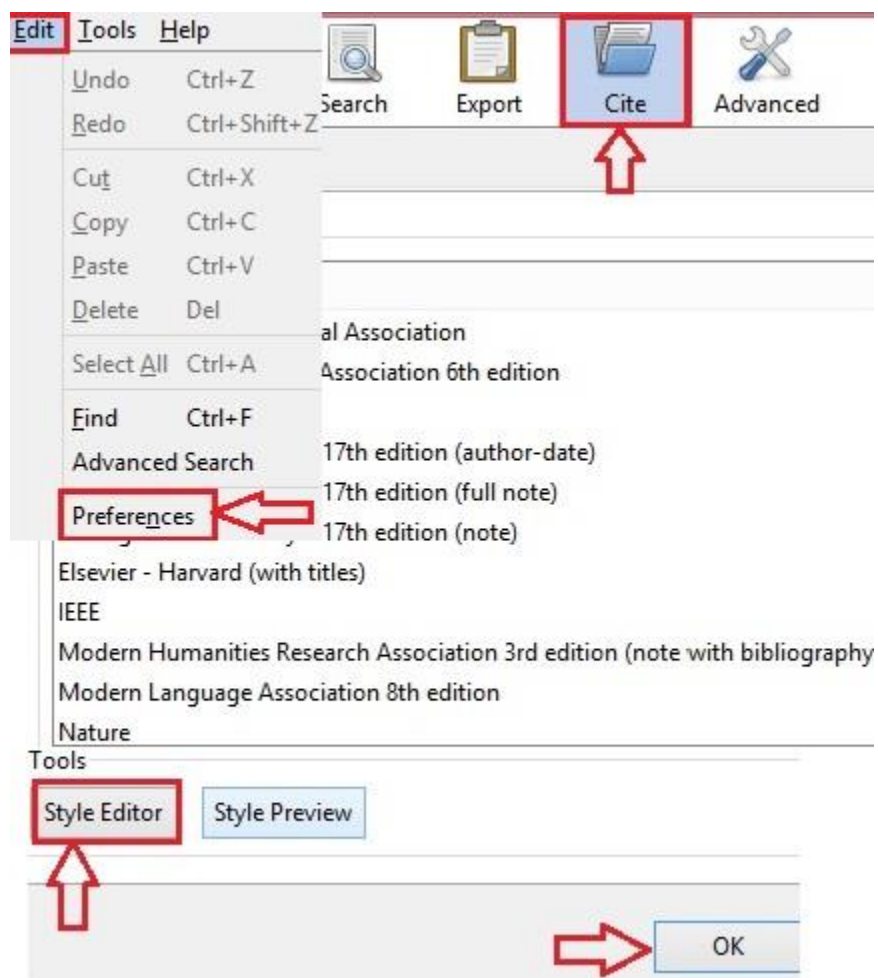

در صورت موجود نبودن سبک مورد نظر با انتخاب گزینه Get additional Styles سبک‌های بیشتری دیده می‌شود، یا می‌توانید به آدرس www.zotero.org/styles مراجعه کرده و سبک مورد نظر را انتخاب نمایید.

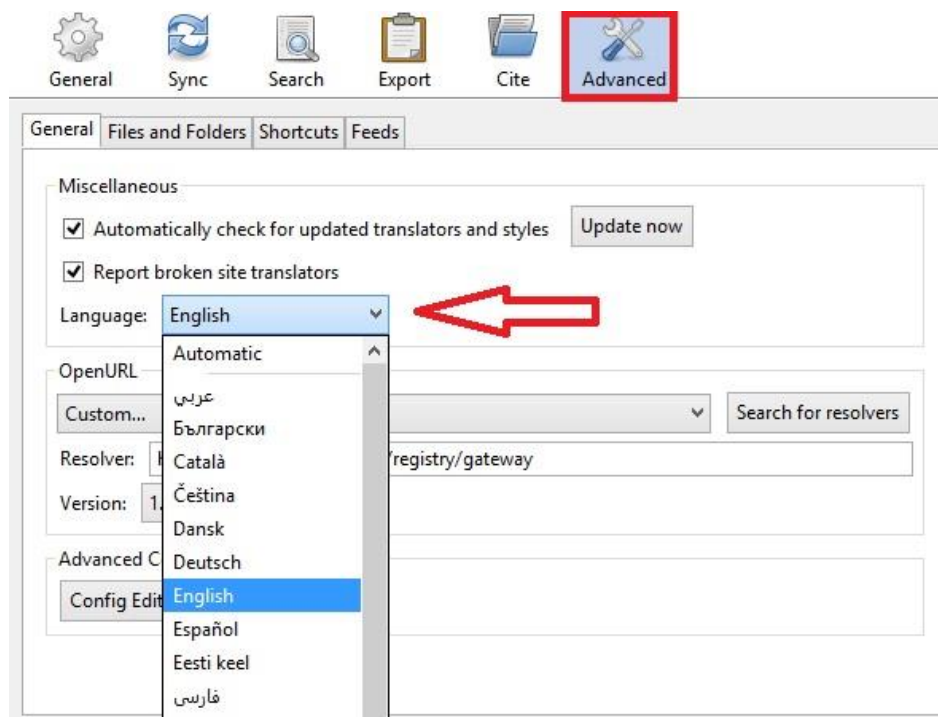
Style Editor: در صورتی که سبک مورد نظر، در سایت زوترو وجود نداشته باشد امکان ایجاد یا ویرایش آن وجود دارد. در صورت نیاز به سبک ویرایش در نرم افزار زوترو از مسیر زیر استفاده کنید و در آخرین مرحله هرگونه تغییر را ذخیره نمایید.

Edite→ Prefernces→ cite→ Style→ Editor

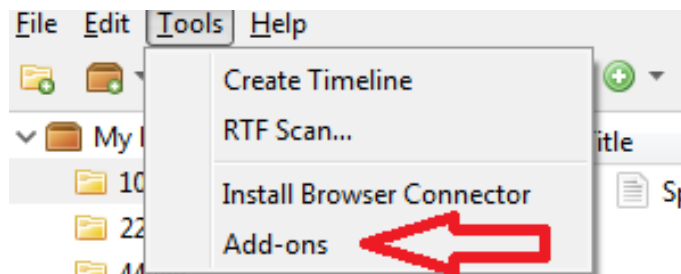

تمامی سبک‌های نگارش منابع موجود در سایت زوترو در قالب Citation Style Language (CSL) نوشته شده است.

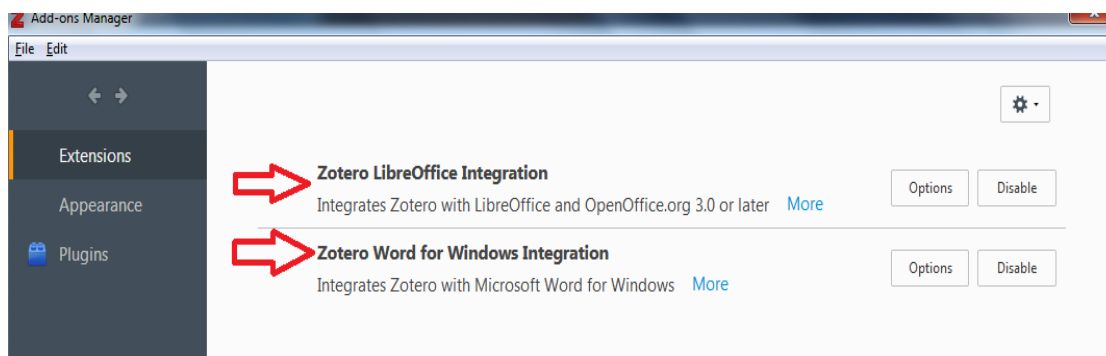
از دیگر گزینه‌های موجود در قسمت Preferences می‌توان به گزینه Advanced اشاره کرد. برای تغییر زبان، در قسمت Language، زبان مورد نظر را انتخاب نمایید.

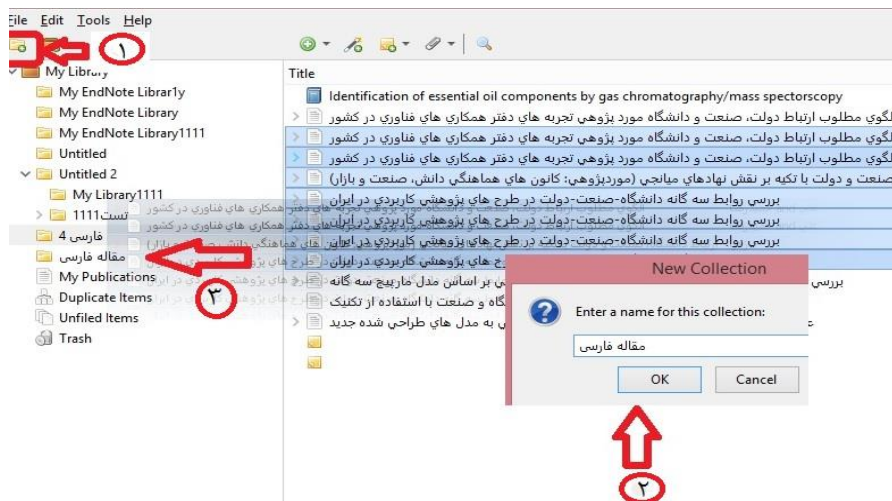
در منوی Tools، مهم‌ترین گزینه Add-ons می‌باشد. با کلیک روی این گزینه، افزونه‌های (پلاگین) مورد نیاز برای برنامه "ورد" قابل دریافت می‌باشد.

در این قسمت افزونه‌های مورد نیاز را دریافت کنید.

در کتابخانه زوتروی خود، با انتخاب گزینه می‌توان یک مجموعه یا پوشه جدیدی برای خود بسازید. با ایجاد پوشه‌های مختلف می‌توان منابع را دسته‌بندی کرد. برای مثال در هنگام نوشتن دو مقاله متفاوت می‌توان منابع را در دو پوشه جداگانه دسته‌بندی کرده یا منابع فارسی را در یک پوشه و منابع انگلیسی را در پوشه دیگر قرار داد. رکوردهای مورد نظر انتخاب کرده و روی پوشه مورد نظر بکشید.

یکی از ویژگی‌های زوترو، امکان ایجاد و سازماندهی گروه‌های پژوهشی است. گروه‌های پژوهشی که بر اساس موضوعات مختلف تشکیل می‌شود یکی از بهترین روش‌ها برای به اشتراک‌گذاری منابع اطلاعات علمی و پژوهشی است و ارتباط بهتری بین همکاران پژوهشی در یک گروه یا استفاده دیگران از منابع کتابخانه‌ای و یادداشت‌ها فراهم آمده است [۱].

ایجاد و سامان‌دهی صفحه شخصی و گروه پژوهشی در زوترو

برای ایجاد یک گروه در زوترو نشانگر ، گزینه New Group را انتخاب کرده، به طور خودکار به صفحه زیر لینک شوید. با وارد کردن نام کاربری و پسورد، گزینه Groups انتخاب کنید بعد از وارد شدن به صفحه مورد نظر با انتخاب عبارت Search For Groups گروه مورد نظر را جستجو نموده و با انتخاب عبارت Create New Group می‌توان گروه جدیدی برای تبادل اطلاعات ایجاد کرد.

با کلیک روی گزینه می‌توان جستجو را بر اساس ISBNs, DOIs و... را در اینترنت (در صورت اتصال) انجام داد. برای مثال اگر شما در هنگام نوشتن مقاله فقط شماره ISBN (شماره استاندارد بین‌المللی کتاب) یا شماره DOI (نشانگر دیجیتالی مقاله) را در این قسمت وارد کنید به طور خودکار رکورد مورد نظر به کتابخانه شما اضافه می‌گردد.

با کلیک روی گزینه می‌توان یادداشت مستقل برای هر رکورد به کتابخانه اضافه کرد.

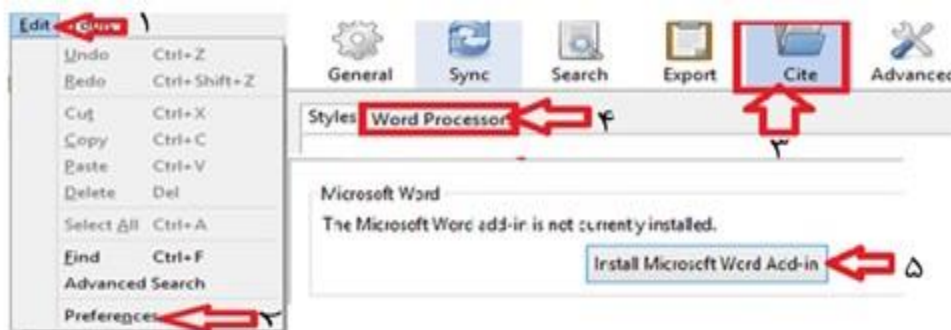
با کلیک روی گزینه می‌توان متن کامل یا تصویر یا عکسی را به یک رکورد پیوست کرد.

ارجاع دهی به منابع در محیط واژه پرداز "ورد"

یکی از قابلیت‌های کارآمد زوترو استفاده از این برنامه برای ارجاع دادن به منابع هنگام نوشتن مقاله است. اضافه کردن زبانه زوترو به نرم افزار "ورد" از دو راه امکان‌پذیر است .

۱- افزونه ZoteroS Plugin for Microsoft Word را از طریق سایت زوترو نصب و راه‌اندازی کنید.

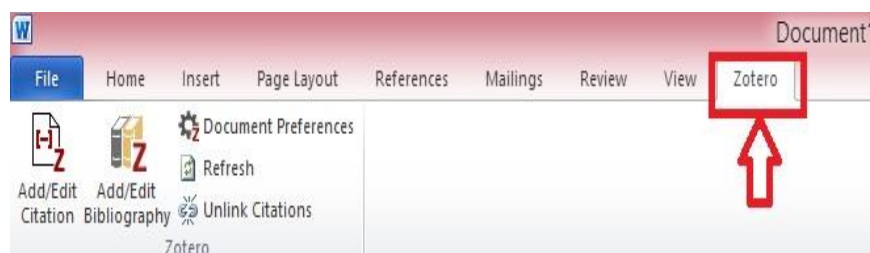
۲- وارد برنامه زوترو شده و به شکل زیر عمل کنید.

نکته: با افزونه توسعه یافته زوترو نیز می‌توانید با لاتکس^{۱۴} نیز ارجاع‌دهی را انجام دهید.

فراخوانی یک رکورد کتابخانه هنگام نوشتن:

برای فراخوانی و استفاده از منابع، ابتدا روی گزینه زوترو در برنامه "ورد" کلیک کرده تا شکل زیر نشان داده شود. قابل ذکر است هنگام کار با برنامه "ورد" حتما برنامه "زوترو" باز باشد.

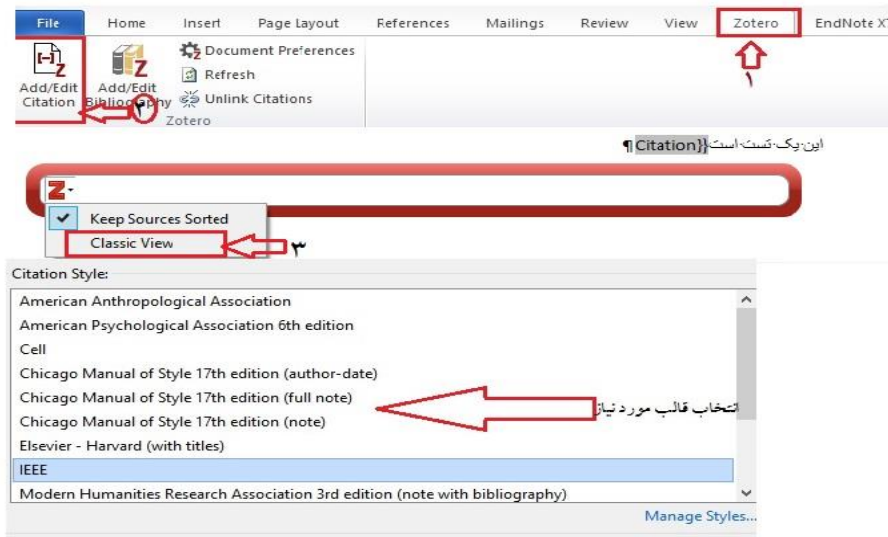
¹⁴ Latex

زبانه زوترو حاوی آیکون‌ها زیر می‌باشد:

اضافه کردن یک استناد جدید یا ویرایش یک استناد		Add/Edit Citation
اضافه کردن یک کتابشناسی جدید یا ویرایش یک کتابشناسی		Add/Edit Bibliography
برای تغییر سبک استناد		Document Preferences
تمام استناد و کتابشناسی‌ها را به روز می‌کند		Refresh
مانع به روزرسانی خودکار بیشتر نقل قول‌ها و کتابشناسی‌ها می‌شود.		Unlink Citations

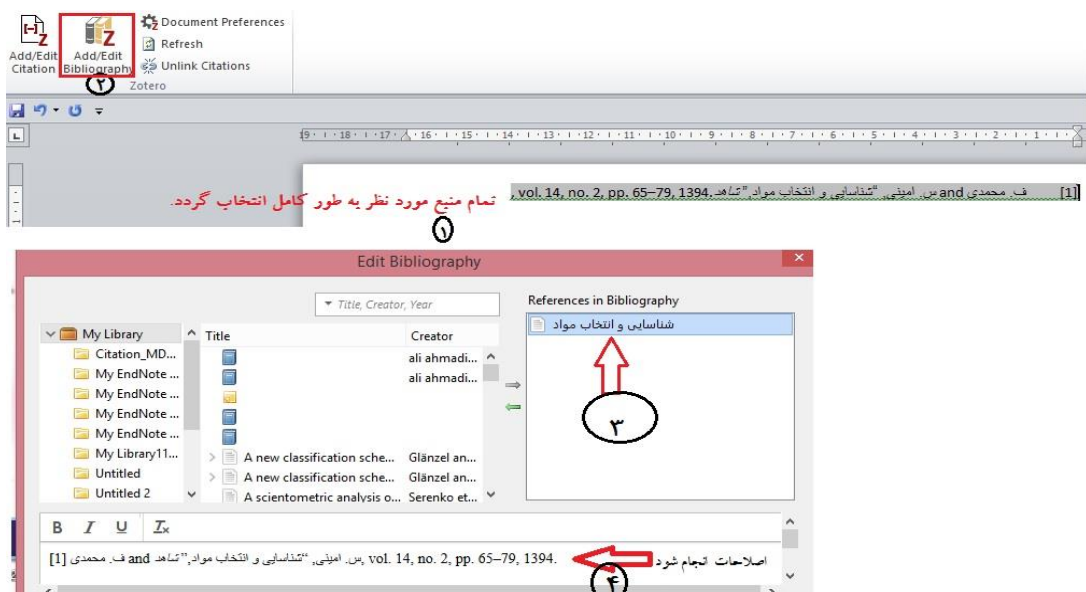
نکته: در هنگام کار با نرم‌افزار زوترو، ارتباط با سایر نرم‌افزارهای رفرنس‌دهی قطع شود.

بعد از باز شدن برنامه ورد برای اولین بار باید روی گزینه انتخاب کرده و سبک رفرنس‌دهی مورد نظر خود را انتخاب نمایید. بعد از انتخاب سبک صفحه زیر نشان داده می‌شود. زبانه زوترو را باز کرده و گزینه Classic View را انتخاب نمایید. به طور خودکار وارد کتابخانه زوترو شده و منبع مورد نظر را انتخاب نمایید.

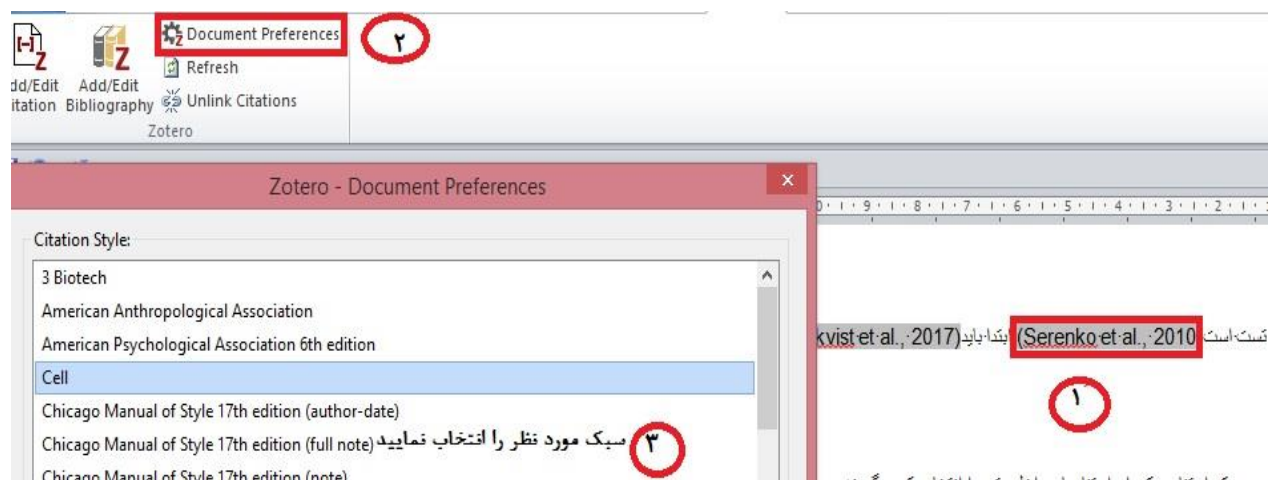

در آخرین مرحله (ثبت منابع مورد استفاده شده) گزینه را انتخاب نموده تا به طور خودکار تمام منابع استفاده شده در متن، اضافه گردد.

نکته: در قسمت منابع، مراجع فارسی نیاز به اصلاح دارند. این اصلاحات معمولاً شامل تصحیح کاما، ویرگول انگلیسی و جایگزینی لغات انگلیسی با فارسی است. در قسمت مراجع، رکورد مورد نظر را انتخاب و از منوی بالای صفحه در نرم‌افزار واژه‌پرداز (گزینه‌های مربوط به زوترو) گزینه Edit Bibliography را انتخاب کنید. مرجع فارسی مورد نظر را انتخاب کرده و در کادر پایین صفحه اصلاحات مورد نیاز را انجام دهید و در پایان گزینه ok را انتخاب نمایید.

تغییر سبک استناد: یکی از استندهای داخل متن را انتخاب کرده گزینه Document preferences را انتخاب کرده و سبک مورد نظر را انتخاب نموده و در نهایت گزینه OK انتخاب نمایید.

اصطلاحات و واژه‌های مورد کاربرد در نرم‌افزار زوترو

اصطلاح	معنی
Item	آیتم: اطلاعات یک منبع یا مرجع (نام کامل نویسنده، تاریخ و...)
library	کتابخانه: مجموعه مراجع استفاده شده
Citation	استناد. در این نرم افزار منظور استنادهای درون متنی است.
Bibliography	کتابنامه: همه اطلاعات منابع استفاده شده که در انتهای مقاله ذکر می‌شود

منابع:

۱. سلطانی نژاد، ه. معبودی، راهنمای کاربردی زوترو: نسل جدید ابزارهای پژوهشی. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۹.